

**Erbe, Tradition, Moderne
Moștenire, tradiție, modernitate**

Hermannstadt – Sibiu 2023

**Europäischer Kultur- und Wissenstransfer durch
Wandergesellen**

**Transfer european de cultură și de cunoștințe prin
intermediul calfelor călătoare**

d Deutsche
Gesellschaft e.V.

Erbe, Tradition, Moderne

Europäischer Kultur- und Wissenstransfer durch Wandergesellen

Moștenire, tradiție, modernitate

Transfer european de cultură și de cunoștințe prin intermediul calfelor călătoare

WIR BEDANKEN UNS FÜR DIE SPENDEN VON: MUȚUMIM PENTRU DONAȚIILE PRIMITE DE LA:

Wolfram Althoff,
Dr. Manfred Bardong,
Erika Dziersk,
Barbara Fleischer,
Dr. Doris Fouquet-Plümacher,
Anneliese Gräff,
Dr. Siegfried Griesa,
Annemarie Groepler, ,
Angelika Hartig-Zimmermann,
Hannelore Hintersdorf,
Marieluise Hoffmann,
Eleonore Höpfner,
Dr. Ingeburg Horbach,
Dr. Klaus Hübschen
Dr. Stefan Hummel,
Beate Johannsen,
Bärbel John,
Imtraud u. Dr. Tilmann Just,

Erika Körner,
Annedore Kanthak,
Hans-Dieter Keicher,
Jürgen Kirstein,
Elke Kraft,
Ingeborg Kreip,
Johannes Laskowski,
Rainer Lebeck, ,
Dipl.-Ing. Wolfgang Lehmann,
Dennis Leinesser,
Dr. Jochen Luckey,
Monika Müller,
Dr. Matthias Maultzsch,
Sigrid Mirus,
Dr. Joachim Mohn,
Uwe Morell,
Monika Morgenstern,
Dr. Brigitte Musche,

Heinz Noack,
Renate Oppermann,
Dorothea Plantikow-Graf,
Horst Porath,
Prof. Dr. Eva Preuß,
Jörg Putz,
Klaus Rattemeyer,
Karl-Heinz Rutsch,
Dr. Philipp Schauer,
Heinz Schollwöck,
Lothar Scholz,
Prof. Dr. Ulrich Schultz-Ehrenburg,
Prof. Dr. Dieter Schulz,
Dipl.-Ing. Wolfgang Schwenk,
Erika u. Prof. Dr. Ekkehard Stürzebecher,
Hilde Strohm,
Dipl.-Ing. Eckehard Tattermusch,
Renate Thiedig,

Judith A. Urban,
Jutta von der Lancken,
Andrea von Franque,
Dr. Dagmar von Gersdorff,
Irmgard von Rottenburg,
Prof. Dr. Heide Wegener,
Renate Wieman-Kranenberg,
Dagmar Winkler,
Karin M. Wisniewski,
Dr. Ilse Zilch-Döpke,
Dr. Steffi Zug

IMPRESSUM | INFORMAȚII GENERALE

Herausgeber | Publicat de:
Deutsche Gesellschaft e. V.

Eingetragener Verein zur Förderung politischer, kultureller und sozialer Beziehungen in Europa

Asociația Deutsche Gesellschaft

Asociația înregistrată pentru promovarea relațiilor politice, culturale și sociale în Europa

www.deutsche-gesellschaft-ev.de

Oktober | octombrie 2023

Fotos | Fotografii: Horia Mărginean, Gabi Bogdan

Layout | Layout: dr. Nicolae Trif

Text | Text: Albrecht Köllner

Förderer | Finanțatori

Auswärtiges Amt, Stadtrat Hermannstadt, Rathaus Hermannstadt

Ministerul de externe al Republicii Federale Germania, Consiliul Local al Municipiului Sibiu, Primăria Municipiului Sibiu

Partner | Parteneri

Verein Gesellenherberge Hermannstadt, Evangelische Kirchengemeinde A.B. Hermannstadt

Asociația Casa Calfelor Sibiu, Parohia Evanghelică C.A. Sibiu

Vorwort

Auch in diesem Jahr sind zahlreiche Wandergesellen und auch wieder Wandergesellinnen der Einladung der Deutschen Gesellschaft e. V. und des Gesellenvereins Casa Calfelor gefolgt, um nach Siebenbürgen zu reisen. Ihr Ziel: Hermannstadt/ Sibiu. Seit 17 Jahren wirbt das einmalige Projekt für den Erhalt des reichhaltigen kulturellen Erbes in dem vor 800 Jahren von deutschen und luxemburgischen Siedlern gegründeten Ort. Aber nicht nur das: Tischler, Schmiede, Töpfer, Maurer, Steinmetze und Zimmerer aus Deutschland, Frankreich, der Schweiz, England und Rumänien wollten mit traditionellen Handwerkstechniken notwendige Sanierungsarbeiten in der traditionsträchtigen Stadt durchführen und zugleich ein Stück „Wiedergutmachung“ für die Abwanderung siebenbürgisch-sächsischer Handwerker leisten. Zudem sind die Gesellen Botschafter eines einmaligen europäischen Kulturaustausches, der seit 2007, dem Jahr als Hermannstadt/Sibiu europäische Kulturhauptstadt war, stattfindet. So stand die Begegnung der Kulturschaffenden, der fahrenden wie festen Handwerker einzelner europäischer Länder, aber auch die Kontakte mit der heimischen Bevölkerung, insbesondere den Minderheiten, im Mittelpunkt dieses Wirkens, das ganz im Sinne unserer Satzung Vorurteile abbauen und das Miteinander fördern will. Die vorliegende Broschüre gibt einen Eindruck vom Projekt. Den Text mit ganz eigenen Impressionen hat Albrecht Köllner verfasst, der als Schriftsetzer von 2001-2004 im Freien Begegnungsschacht auch nach Hermannstadt reiste und sich nach seiner Wanderschaft als Lehmbauer in Siebenbürgen niederließ. Auch wenn, wie er schreibt, ihn eine „lange gemeinsame Beziehung mit Hermannstadt“ verbindet, lebt er „seit etlichen Jahren getrennt“ von der siebenbürgischen Metropole auf einem Bauernhof.

Ich wünsche Ihnen viel Freude mit der Lektüre und bedanke mich noch einmal bei all jenen, die das Projekt unterstützt und gefördert haben.

Andreas H. Apelt

Cuvânt înainte

Numeroase calfe călătoare au dat și în acest an curs invitației societății Deutsche Gesellschaft e.V. Berlin și asociației Casa Calfelor și au călătorit în inima Transilvaniei, până la Sibiu pentru întâlnirea anuală a meșteșugarilor călători. Acest proiect unic promovează de peste 17 ani conservarea impresonantului patrimoniu cultural al orașului înființat acum mai bine de 800 de ani de coloniști germani și luxemburghezi. Însă acest proiect face mai mult decât atât, deoarece tâmplarii, dulgherii, fierarii, zidarii și pietrarii veniți din Germania, Franța, Elveția, Anglia și România aduc cu sine cunostințele și priceperea lor și le aplică în mod practic în orașul istoric. Calfele călătoare sunt ambasadorii unui schimb cultural unic care are loc din 2007, anul în care Sibiu a fost Capitală Culturală Europeană. În centrul proiectului s-au aflat mereu întâlnirea operatorilor culturali, meșteșugarilor din diverse țări și crearea de legături cu populația locală și cu minoritățile de aici, fapt susținut prin statutul nostru care urmărește demontarea de prejudecăți și colaborarea între diverse naționalități.

Broșura pe care o aveți în mână transmite o imagine a acestui proiect prin ochii lui Albrecht Köllner care a călătorit ca zețar în perioada 2001 – 2004 în frăția Freier Begegnungsschacht. În anii călătoriei Albrecht a fost impresionat de Sibiu și de România și s-a stabilit după terminarea acesteia în Transilvania. Și deși el povestește despre „îndelungata relație cu Sibiu“, Albrecht trăiește de mulți ani departe de orașul de pe malul Cibinului într-un sat la 50 km depărtare.

Vă doresc lectură plăcută și le mulțumesc tuturor celor care au susținut și promovat acest proiect.

Andreas H. Apelt

Hermannstadt - ein Freiluftmuseum

Hermannstadt, Sibiu, Nagyszeben, allein der Umstand, dass diese Stadt einen mindestens dreisprachigen Namen hat, macht mir die Stadt sympathisch. Dass man als Fremder, der nur eine dieser Sprachen spricht, dennoch in ihr gut zurechtkommen kann, mag man als Zeichen der Herzlichkeit ihrer Einwohner deuten. Oder ihres Geschäftssinns, was auch in Ordnung ist. Hermannstadt hat sich in den 20 Jahren unserer Beziehung sehr gewandelt. Die krummen Dächer der Altstadt sind fürs erste begradigt, der Beton der Industriebrachen in Hammersdorf ist weggeknabbert, jetzt stehen da die Reihenhäuser für die Pendler ins Industriegebiet auf der anderen Seite der Stadt. Zwischen Continental und Billstein mag zwar noch ein Maisfeld sein, aber sicher nicht mehr lange. Das Flughafenterminal nebenan wird gerade erweitert oder vielleicht auch nur verdeckt saniert, hat ja auch schon 16 Jahre hinter sich. Vielleicht bekommt man dort dann auch noch nach Neun am Abend einen Kaffee, das wäre ein Fortschritt. Überhaupt Fortschritt, Hermannstadt wächst, schreitet voran und kann sich sehen lassen. Die Stadt glänzt mit den höchsten

Sibiu – un muzeu în aer liber

Sibiu, Hermannstadt, Nagyszeben... simplul fapt că acest oraș are cel puțin trei nume mi-l face simpatic. Iar faptul că aici te poți descurca foarte bine vorbind și numai una dintre aceste trei limbi este o dovadă clară a faptului că oamenii de aici sunt foarte deschiși. Sau poate că au numai spirit de afaceri, ceea ce este în ordine. În cei 20 de ani de când îl cunosc, orașul s-a schimbat foarte mult. Acoperișurile strâmbе ale orașului vechi au fost renovate, iar construcțiile de beton din Gușterița au fost dărâmate făcând loc unui rând de case pentru cei care lucrează în zona industrială din cealaltă parte a orașului. Între Continental și Bilstein se află încă un câmp de porumb, însă acesta nu va mai exista cu siguranță pentru mult timp. Terminalul aeroportului din vecinătate se află în curs de extindere și renovare. Și cine știe, poate în urma acestor lucrări vei putea servi o cafea în aeroport și după ora nouă seara. Sibiu crește permanent, avansează și este din ce în ce mai prezentabil. Orașul strălucește datorită investițiilor venite din străinătate și pare că valuta străină este mai sclipitoare și mai

Raten an ausländischen Investitionen im ganzen Land. Das ausländische Geld schimmert irgendwie besser oder wichtiger, ist auf jeden Fall aber härter als die heimischen Lei. Allein dieser Umstand verrät einiges über uns. Auch der Fortschritt auf den Straßen, die besser geworden sind, auch deutlich voller, ist nicht zu übersehen. Und die Reihenhäuser am Stadtrand mit Garage und Grillplatz ebenso wenig. Am anderen Ende der Stadt stehen Neubaublöcke, einer neben dem anderen. Die Namen sind beeindruckend und die Wohnungen verkauft noch ehe der Beton trocken ist. Stadtplanung wie seinerzeit, aber die Stadt wächst.

Und mittendrin oder dennoch mittendrin: Die Altstadt. Es ist nicht mehr die Altstadt, in die wir vor so vielen Jahren als Wandergesellen übernächtigt hineingestolpert sind, die Fassaden bröckeln nicht mehr. Oder seien wir ehrlich, weniger, kein Hahn weckt mich mehr früh um fünf am Huetplatz, viele der kleinen Läden sind verschwunden, Dächer neu gedeckt und wo damals Menschen wohnten oder ein Haus kurz vor dem Zusammenbruch stand, ist jetzt ein Hostel oder Star Bucks und McDonalds. Und noch ein Hostel, Orange, Vodafone, Banca Transylvania, die alte Gogoșaria, die andere Gogoșaria, die neue Gogoșaria, Pizza take-away... Die Fußgängerzone könnte genauso gut in Bielefeld oder Trossingen sein. Doch es gibt auch das andere Hermannstadt, das alte, das eine eigene Geschichte erzählt.

Hermannstadt ist gewiss eine Stadt mit Zukunft, aber sie hat sie nur, wenn die Vergangenheit nicht auf der Strecke bleibt. Dabei reicht es schon, wenn man vom Bahnhof kommend als erstes die traditionelle Bauruine in Beton am Fuß der Altstadt sieht oder die Innenhöfe auf der Heltauer Gasse und der Avram Iancu betritt, wenn man sich nach zwanzig Jahren immer noch in den Gassen oder genauer: den Einbahnstraßen der Unterstadt verirrt, wenn man sich nach einer Viertelstunde Fußmarsch für den Preis eines Cappuccinos am Kleinen Ring sattessen kann (außer am Samstag) oder wenn man die Stadt von vor 2007 plötzlich im Terezian wiederfindet.

Wenn ich sehe wie fasziniert Neuankömmlinge von dieser Stadt sind, so verstehe ich, dass mein Blick auf die Stadt ein anderer

tare ca leul românesc. Iar acest fapt spune multe. Extrem de evident este și faptul că străzile arată mult mai bine și sunt extrem de aglomerate. La fel de evidente sunt și numeroasele case noi cu garaj și grădini și cartierele întregi de blocuri unde apartamentele sunt vândute cu mult înainte ca betonul să se fi uscat. Orașul crește în ritm alert.

Iar în mijlocul tuturor se află încă orașul vechi. Nici el nu mai este orașul vechi în care am pășit pentru prima oară ca meșteșugari călători, de pe fațadele caselor nu mai cade tencuiala. Sau pot spune, pentru a fi total sincer, că nu mai există nicio șansă să fi trezit la cinci dimineața de strigătul unui cocoș în Piața Huet, toate magazinele mici au dispărut, toate acoperișurile sunt renovate, iar acolo unde au fost locuințe și case dărăpănate, se află acum fie un hostel, fie Star Bucks și McDonalds. Iar apoi urmează încă un hostel, Orange, Vodafone, Banca Transylvania, vechea gogoșerie, cealaltă gogoșerie, noua gogoșerie, pizza la pachet... Zona pietonală ar putea la fel de bine să fie în Bielefeld sau Trossingen. Însă mai există și un alt Sibiu, cel vechi, care își are propria poveste. Sibiul este cu siguranță un oraș cu viitor, însă va avea acest viitor numai dacă nu uită de trecutul său. Iar acest lucru se întâmplă când la sosirea în oraș cu trenul ești întâmpinat de o veche ruină din beton sau când vezi curțile interioare de pe str Nicolae Bălcescu sau Avram Iancu, când te rătăcești pe străduțele orașului de jos sau când regăsești vechiul Sibiu în cartierul Terezian.

Când văd cât de enuziasmați de oraș sunt cei care îl văd pentru prima oară, realizez că modul în care văd eu orașul s-a schimbat. El este influențat de toate amintirile frumoase, însăpământătoare și absurde care mă leagă de acest loc. Și le doresc tuturor celor nou veniți să fie la fel de mirați, de nedumeriți și de entuziasmați de descoperirea acestui oraș.

Calfele ca parte a operei de artă

Sibiul este o adevărată atracție turistică, un obiectiv pentru românii și străinii care vizitează țara. Pentru mine acest lucru sună însă ca și cum am vorbi despre un obiect. În primăvara se

geworden ist. Getrübt von all den schönen, schrecklichen und absurden Erinnerungen an unsere gemeinsame Zeit. Und ich wünsche den “Neuen” das gleiche Staunen, die gleiche Verwirrung, die gleiche Freude beim Entdecken. Und das trotz und auch wegen des ganzen Fortschritts. Denn wenn ich ehrlich bin, hat diese Stadt mehr als nur einen Liebhaber verdient - und wir leben ja ohnehin getrennt.

Gesellen als Teil des Kunstwerkes

Hermannstadt ist in der Landessprache ein obiectiv turistic, eine Touristenattraktion. Für mich klingt das jedoch immer noch ein wenig nach einem Objekt, einem touristischen Gegenstand. Im späten Frühjahr wird auf dem Großen Ring die erste Bühne für das erste Festival aufgebaut, um Silvester herum wird die letzte Bühne abgebaut. Warum die Bühnen zwischendurch ständig ab-, auf und umgebaut werden, ist für mich ein Faszinosum.

Dabei gibt es sehr wohl Sehenswertes im Jahreslauf der Festivals. Astra Film zum Beispiel und unbedingt auch das Theaterfestival. Ob die Sibiu Rallye nun wirklich den ganzen Sand wert ist, der einmal im Jahr auf die Stadt gekippt wird, nun, das ist schwerer zu beantworten.

Mittendrin in all dem gibt es in jedem Jahr die Schauwerkstatt der Wandergesellen. Ein Ort, nahe der Gesellenherberge im Kirchhof der evangelischen Stadtpfarrkirche, an dem traditionelles Handwerk gezeigt und zum Mitarbeiten eingeladen wird. Es ist zugleich ein länderübergreifender Treffpunkt von Wandergesellen aus ganz Europa.

Die Organisation der Schauwerkstatt und der parallelen Baustellen, der Diskussionsabende und unterschiedlichen Projekte, etwa mit den Roma-Kindern, liegt in den Händen der Casa Calfelor (dem ortsansässigen Gesellenverein) und der Deutschen Gesellschaft e.V. in Berlin. Dabei können sich die Organisatoren auf teils langjährige Partner und Förderer verlassen. Zu nennen sind hier die die Stadt Hermannstadt, die Evangelische Kirchengemeinde A.B. Hermannstadt,

montează prima scenă în Piața Mare a orașului, iar de Revelion ultima. Mă fascinează mereu de ce se montează, demontează și reamenajează în mod permanent această scenă în centrul orașului.

Există o serie întreagă de lucruri care merită văzute în seria festivalurilor organizate pe parcursul anului, precum festivalul de film documentar Astra Film sau Festivalul Internațional de Teatru. Însă nu știu dacă Raliul Sibiului chiar merită tot nispul adus o dată pe an la Sibiu.

Iar în mijlocul tuturor acestor evenimente au loc în vara fiecărui an atelierele de lucru ale calfelor călătoare. Calfele călătoare își prezintă meșteșugurile tradiționale și cunoștințele în apropierea Casei Calfelor, în curtea vechii catedrale evanghelice. Acest proiect aduce laolaltă meșteșugari călători din întreaga Europă. Atelierele de lucru și a șantierelor care se desfășoară în paralel cu acestea, serile de discuții și diversele proiecte dedicate în special copiilor proveniți din medii defavorizate sunt organizate de asociația locală Casa Calfelor Sibiu și de societatea Deutsche Gesellschaft e.V. din Berlin. Organizatorii se bucură an de an de sprijinul altor instituții precum Primăria Municipiului Sibiu, Parohia Evanghelică C.A. Sibiu, Ministerul de Externe al Republicii Federale Germania, însă și persoane fizice din rândul membrilor societății Deutsche Gesellschaft și ai Casei Calfelor.

Cu toate acestea an de an, ne punem întrebarea dacă proiectul va mai fi organizat și în vara următoare. Iar aceasta fiindcă trebuie să găsim calfe călătoare dispuse să se implice în pregătirea proiectului și să își asume că vor veni la Sibiu în perioada de desfășurare a acestuia. Iar acest lucru nu este ușor. În broșurile care prezintă Sibiul ca obiectiv turistic lumea este mai simplă, deoarece calfele par să vină vara la Sibiu precum păsările care revin din țările calde.

Calfele călătoresc în spațiul public și trăiesc uneori în acest spațiu. Iar călătoria lor ar fi de neimaginat fără acest spațiu public. Prin costumul pe care îl poartă, prin imaginea pe care o transmit, meșteșugarii călători ocupă un loc important în spațiul public și sunt admirați de diverși spectatori. Iar calfele beneficiază de pe urma acestei imagini, primind în schimbul

das Auswärtige Amt in Deutschland, aber auch zahlreiche Einzelpersonen aus der Mitgliedschaft der Deutschen Gesellschaft und des Gesellenvereins.

Dennoch muss die Frage, ob es im nächsten Jahr wieder ein Projekt, eine Schauwerkstatt geben soll, jedes Mal aufs Neue beantwortet werden. Es müssen sich Reisende finden, die sich in die Planungen einbinden lassen, es braucht einen "fixen Schnack", eine verbindliche Zusage von möglichst vielen Gesellen. Es ist in jedem Jahr ein Balanceakt.

In den Broschüren des objektiv turistic ist die Welt einfacher. Im Sommer kommen die Gesellen. Wie die Schwalben.

Wandergesellen reisen in der Öffentlichkeit. Es gibt Zeiten, in denen sie in der Öffentlichkeit leben. Und Wanderschaft in ihrer traditionellen, also heutigen Form wäre ohne Öffentlichkeit auch nicht denkbar. Durch ihre Kleidung, die Kluft und ihr Auftreten nehmen sich Gesellen einen Teil des öffentlichen Raums, schaffen sich Öffentlichkeit oder ein Publikum. Zumeist mündet es in einem sehr traditionellen Tauschhandel - ein Hauch der Freiheit des scheinbar außerhalb der Gesellschaft Stehenden und Geschichten von "hinterm Berg", aus dem Unbekannten gegen ein, zwei Bier, eine Mahlzeit, einen Schlafplatz.

Dass dieser Tauschhandel auch heute noch funktioniert, wo das Unbekannte letztlich nur einen Klick auf Google Earth entfernt ist und die Inszenierung der Massenindividualität einen ganzen Wirtschaftszweig ermöglicht, ist erstaunlich. Es mag die Unbedingtheit des Konzeptes Wanderschaft sein, die auch heute noch junge Menschen auf die „Tippelei“ bringt und gleichermaßen die Türen zu den Herzen und Weinkellern vieler Menschen öffnet.

Die Schauwerkstatt ist vieles zugleich. Sie ist Teil des objektiv turistic, sie ist die bewusst gesuchte Öffentlichkeit der Gesellen - um ihr Können zu zeigen und weiterzugeben, um zu lernen - und sie ist das Herzstück eines europaweit einzigartigen Gesellentreffens. Solche Gesellentreffen werden ansonsten von einzelnen Schächten (Gesellenverbänden) für die eigenen Mitglieder organisiert. Und sehr bewusst zu einem Teil ohne jede Öffentlichkeit.

poveștii lor, a libertății de care se bucură, a faptului că trăiesc în afara convențiilor sociale o bere, o masă sau un loc de dormit. Faptul că acest schimb mai are loc și astăzi, într-o vreme în care necunoscutul este la un click distanță pe Google Earth, iar individualitatea pare să dispară, este cu adevărat fascinant. Poate că ceea ce deschide inimile și ușile caselor oamenilor de pretutindeni este tocmai faptul că s-a păstrat această tradiție a plecării în călătorie a tinerilor meșteșugari.

Întâlnirea calfelor călătoare de la Sibiu reprezintă mai multe lucruri în același timp. Ea este parte a unui obiectiv turistic, în care calfele sunt o parte a imaginii orașului, a spațiului public prin faptul că își prezintă și dau mai departe din cunoștințele lor, însă, mai mult decât atât, proiectul de la Sibiu reprezintă un eveniment unic în lumea meșteșugarilor călători. Întâlniri ale calfelor sunt organizate de obicei de către diferitele frății pentru proprii membrii. Și fără să fie văzute de public.

Întâlnirea calfelor călătoare de la Sibiu reprezintă o excepție din multe puncte de vedere. Ea este organizată pentru toate frățiile de calfe și pentru meșteșugari din toate țările și reprezintă locul unde se întâlnesc din 2007 încoace calfe din Franța, țările vorbitoare de limbă germane, Scandinavia și din 2023 și Anglia. Iar această întâlnire are loc în spațiul public. Calfele sunt cazate în Casa Calfelor care se află în inima orașului istoric.

Faptul că atât primăria orașului, biserica, cât și calfele se implică în acest proiect de 17 ani arată cât de important este pentru toți partenerii. Iar faptul că acest proiect a fost posibil pe o perioadă atât de îndelungată este o dovadă a faptului că toată lumea a crezut cu adevărat în importanța lui.

Originea călătoriei calfelor

Călătoria calfelor, în germană Tippelei, își are originea în tradițiile medievale ale breslelor. În orașele medievale nu îi era permisă oricui învățarea unui meșteșug, foarte importantă era originea tânărului. Conta foarte mult apartenența religioasă și clasa socială. Însă existau și excepții, meserii în care erau acceptați și tinerii din clasele sociale mai slabe, precum tăbăcari.

Das Gesellentreffen in Hermannstadt ist in vielerlei Hinsicht eine Ausnahme. Traditionell über Schacht- und Landesgrenzen hinweg organisiert und offen, hat es sich zu dem Ort der Begegnung von Wandergesellen aus Frankreich, dem deutschsprachigen Raum, Skandinavien und seit 2023 auch England entwickelt. Gleichzeitig findet es in kontinuierlicher Öffentlichkeit statt, wenn die Gesellenherberge wieder aus den Nähten platzt. Der normale Tauschhandel der Begegnung bekommt eine andere Qualität.

Dass sich sowohl die Stadt, die Kirche und die Gesellen seit 2007 immer wieder darauf einlassen, zeigt, wie wichtig allen Seiten das "Projekt" geworden ist. Siebzehn Gesellentreffen an einem Ort sind weder allein aus Tradition noch als Touristenattraktion möglich geworden.

Ursprung der Wanderschaft

Wanderschaft, Tuppelei, geht auf das mittelalterliche Zunftwesen des städtischen Handwerks zurück. In der mittelalterlichen Stadt war es nicht jedem erlaubt, ein Handwerk zu erlernen, eine "ehrliche" Herkunft war unabdingbar. Das Konzept der "Ehrlichkeit" ist komplex und wandelte sich im Laufe der Zeit. Wichtig ist die Religions- und Standeszugehörigkeit. Allerdings konnte schon der gelegentliche, nachgesagte oder nachgewiesene Umgang mit "unehrlichen" Leuten oder Gewerken, als Beispiel seien Gerber und Abdecker genannt, zum Verlust der "Ehrlichkeit" führen und damit eine Lehre im (ehrlichen) Handwerk unmöglich machen. So eine Art House of Cards, viel hat sich seitdem nicht verändert.

Nicht geändert hat sich auch das Bestreben der eingesessenen Handwerksmeister, die Anzahl ihrer Konkurrenten zu kontrollieren. Ein Handwerksmeister oder -meisterin, Goldschmiedin war beispielsweise einst ein typischer Frauenberuf, wurde automatisch Mitglied der Zunft, Beitragszahlungen, Pflichtversicherung und natürlich auch gegenseitige Qualitätskontrolle inklusive. Wollte nun ein ausgelernter Geselle einen eigenen Betrieb gründen, so forderten die Zunftregeln zunächst einmal die Wanderjahre.

Un lucru însă a rămas neschimbat până astăzi: dorința maiștrilor de a controla numărul concurenților pe piață. Să luăm spre exemplu meseria de bijutier care a fost mereu predominant feminină. Maistrul era în mod automat membru al breslei, plătea cotizațiile obligatorii, era asigurat și exista controlul calității. Dacă o calfă bijutier își încheia pregătirea profesională și își dorea să își înființeze propriul atelier, regulile breslei prevedeau în primul rând plecarea în călătorie a cărei durată varia între trei și cinci ani în funcție de perioada istorică, regiune și meșteșug. Dacă se întorceau în regiunea de origine, calfele aduceau de regulă cu ei tehnici și modalități de lucru noi. Acest lucru era pe de o parte în avantajul tuturor, însă el contravenea regulilor breslelor. Iar breslele s-au identificat timp îndelungat ca păstrătoare ale tradițiilor.

Pentru o mai bună înțelegere, trebuie să menționăm că existau și meșteșuguri cărora le era interzisă plecarea în călătorie. Acest lucru se datora parțial faptului că nu exista suficientă forță de muncă sau, în cazul anumitor meserii, precum oglindar sau cei care produceau foiță de aur, de teamă să nu piardă sau să nu fie nevoiți să împartă monopolul asupra acelor cunoștințe.

Odată cu era industrializării breslele conduse de maiștri au început să piardă din ce în ce mai mult din importanță și influență. În cele din urmă a dispărut și obligativitatea plecării în călătorie și a fost înlocuită de examenul de maestru a cărui costuri sunt suportate de cel examinat. Însă cu toate acestea călătoria tradițională s-a păstrat ca posibilitate aleasă în mod voluntar de tânărul meșteșugar.

Costumul tradițional și călătoria calfelor

Oricine pleacă în călătorie poartă costumul tradițional, în germană "Kluft". Originea acestui costum este una practică. Fiind inspirat din hainele de lucru ale dulgherilor din nordul Germaniei, acest port avea menirea să îl diferențieze pe meșteșugarul aflat în călătoria tradițională de restul călătorilor.

Der Zeitraum (3-5 Jahre) schwankt über die Jahrhunderte, Regionen und Gewerke. Kamen die Gesellen aber wieder zurück in die Heimat, so brachten sie oft neue Techniken und Verfahrensweisen aus der Fremde mit. Einerseits kam dieses Wissen allen zu Gute, andererseits widersprach es mitunter regionalen Zunftregeln. Und oft genug taten sich die Zünfte als Hüter der Gewohnheit hervor.

Zum Zwecke der Vollständigkeit sei erwähnt, dass es auch Gewerke mit Wanderverbot gab. Teils aus Mangel an Arbeitskräften oder wie die bekannten Beispiele bei den Spiegelmachern und Goldschlägern (Hersteller von Blattgold) zeigen, aus Angst ein Wissensmonopol zu verlieren oder teilen zu müssen.

Mit Beginn der Industrialisierung verlor das zünftige Handwerk, genauer gesagt die Zünfte als Verbände der Meister, an Einfluss und Bedeutung. Letztlich verschwand die Wanderpflicht und wurde durch die Meisterprüfung ersetzt, deren Kosten der Prüfling zu tragen hat. Dennoch, die Wanderschaft bleibt als freiwillige Möglichkeit, ein Teil der reisenden Gesellen organisieren sich selbst in Schächten (Verbände).

Die Kluft und die „Tippelei“

Zur traditionellen Wanderschaft gehört die Kluft. Ihren praktischen Ursprung hat sie in der Arbeitskleidung norddeutscher Zimmerer, ihre inhaltliche Bedeutung aber in der Abgrenzung der reisenden Gesellen vom restlichen „fahrenden Volk“. Gesellen reisten (und reisen) im Sonntagsstaat, sie sind eben keine „Landstreicher“.

Traditionelle Wanderschaft ist weder die, noch die einzige Art des Reisens. Die Kluft kann Türen öffnen, genauso wie sie auch Türen verschließen kann. Es kommt immer auf den Reisenden an, wie eine zufällige Begegnung enden wird. Der Anspruch des „zünftigen Reisens“ an den Gesellen ist dabei eine ebenso einfache wie pragmatische und zugleich schwierige Aufgabe - verhalte dich so, dass die Gesellen nach dir genauso oder besser empfangen werden. Wandergesellen sind immer Teil der Idee „Tippelei“. Diese Teilhabe gibt Kraft

und im Bedarfsfall Sicherheit, jedoch ist sie auch mit Pflichten verbunden, der Einzelne ist immer auch Botschafter aller. Und dies, mindestens 3 Jahre und einen Tag lang, ohne Pause oder Urlaub.

Traditionelle Wanderschaft ist sicher nicht die einfachste Art des Reisens, vielleicht aber die schönste. Dabei war sie oft schon totgesagt. Im Nationalsozialismus war sie verboten, ebenso in der DDR. Diktaturen haben so ihre Probleme mit Freiheit und individuellen Lebensentwürfen. Die Tippelei hat auch das Wirtschaftswunder überlebt, als es vor Ort so viel Arbeit gab, das kaum noch einer "losgegangen" ist. Die Chancen stehen gut, dass die Tippelei auch Instagram, Facebook und Twitter überlebt. Sei es, um neue Arbeitstechniken zu erlernen, sei es, um "die Welt zu sehen", sei es, um anderswo Arbeit zu finden. Oder sei es, um zu lernen, seine eigene Meinung zu äußern und die des anderen zu akzeptieren. Es muss nicht immer Konsens geben, Respekt vor dem anderen reicht.

Eine kleine, schillernde Perle der Handwerksgeschichte ist der Umstand, dass das Konzept der "Zünftigkeit" im Sprachgebrauch der Gesellen Dinge und Verhaltensweisen beschreibt, die als gut, richtig, der Gewohnheit bzw. Tradition oder den Regeln der Gesellen entsprechend wahrgenommen werden, sprachlich aber seinen Ursprung auf der anderen Seite, der Seite der Meister und Zünfte hat.

Außerhalb des deutschsprachigen Raumes verlief die Entwicklung anders, als Beispiel sei die französische Compagnonage genannt, deren Ursprung noch am ehesten mit dem Versuch der Zünfte, die Techniken des barocken Hofhandwerks nach Wegfall des zugehörigen Marktes am Leben zu erhalten und weiterzugeben, beschrieben werden kann.

Casa Calfelor – eine lange Tradition

Glaubt man den Stadtführungen, gibt es seit 1643 im Turm an der Sagstiege am Huetplatz eine Gesellenherberge. Gewiss war der Turm einst Teil der Stadtbefestigung, zu der Zeit, als die Hermannstädter Zünfte - Privilegien waren in der

Călătoria tradițională a calfelor nu reprezintă însă unicul mod de a călători. Costumul tradițional al calfelor poate să deschidă sau să închidă uși. Depinde întotdeauna de cel care poartă costumul în ce mod se va încheia o întâlnire întâmplătoare. Așteptările de la o calfă călătoare sunt simple și totuși dificil de atins – comportă-te astfel încât cei care vor călători după tine să fie bine primiți în locurile în care ai poposit și tu. Calfele călătoare sunt mereu parte a unui grup. Acest lucru oferă fiecărui individ siguranță în caz de nevoie și putere în vremuri grele, însă aduce cu sine și numeroase obligații, deoarece fiecare meșteșugar călător este ambasadorul tuturor. Și acest lucru timp de minim trei ani și o zi fără pauză și fără concediu. Călătoria tradițională a calfelor nu reprezintă cu siguranță cea mai ușoară modalitate de a călători, însă este una dintre cele mai frumoase. În ciuda faptului că a fost declarată dispărută de nenumărate ori. În perioada național-socialismului călătoria a fost interzisă, la fel în RDG. Călătoria calfelor a rezistat și în perioada boomului economic în care exista pretutindeni atât de mult de lucru încât nu era necesar să pleci nicăieri. Iar șansele par să fie în favoarea călătoriei și în era Instagram, Facebook și Twitter. Chiar dacă motivul plecării este însușirea de noi tehnici de lucru, descoperirea lumii și a unor locuri noi, sau pur și simplu șansa de a lucra altundeva. Motivul îl poate reprezenta și dorința de a învăța să îți spui propria părere și de a o asculta și accepta pe a altuia. Nu trebuie să fim de aceeași părere, însă este important să avem respect unii pentru ceilalți.

În afara spațiului vorbitor de limbă germană călătoria tinerilor meșteșugari s-a dezvoltat puțin diferit. Compagnonage-ul francezilor rămâne și astăzi mult mai similar cu ceea ce însemna inițial călătoria calfelor, păstrând o parte din structura breslelor.

Casa Calfelor – o tradiție îndelungată

Dacă este să dăm crezare ghizilor turistici, turnul care găzduiește astăzi Casa Calfelor a servit drept cazare meșteșugarilor călători încă din anul 1643. Turnul a fost parte a zidului de apărare

mittelalterlichen Stadt auch mit Pflichten verbunden - für den Unterhalt der Befestigungstürme sorgten. Die (heutige) Altstadt wuchs über die alten Mauern hinaus, der Sagturm verlor seine Funktion als Teil der Stadtmauer. Fortschritt allenthalben. Die Zunfthürme dienten als Waffenlager, Ort für Zunftversammlungen oder boten reisenden Gesellen Quartier. Sie waren somit auch Herbergen, wobei der Begriff dem Wandel der Zeiten unterworfen ist.

Die Gesellenherberge am Huetplatz wurde 2002 gegründet, doch nur vier Jahre später war sie schon in Vergessenheit geraten und stand leer. Um Hermannstadt und die Herberge wieder bekannt zu machen, als Sprungbrett und Anlaufstelle für reisende Gesellen nach Osten, sei es Istanbul, Jerusalem, Bucharra oder Beijing, wurde (im Kulturhauptstadtjahr) 2007 das erste Gesellentreffen mit Schauwerkstatt von einigen Wandergesellen organisiert. Das Konzept ging auf. Im Sommer 2007 bot sich das Bild einer grenzenlos überbelegten Unterkunft für europäische Handwerksge-sellen. Zumindest in dieser Größenordnung hatte es zuvor kein solch gemeinsames Treffen von französischen Compagnons und deutschen Gesellen gegeben. Das Projekt schlug Wellen in der Welt der Gesellen und Schächte und führt unter anderem zu einer, wie es heute scheint, dauerhaften, gelebten bzw. gereisten Annäherung zwischen Compagnons und Gesellen.

Schauwerkstatt und Gesellenprojekt 2023

Wieder einmal war die Herberge überbelegt, Gesellen und Compagnons aus Deutschland, der Schweiz, Frankreich, Rumänien und - das ist neu und wichtig, da man die Reisetradition im Commonwealth als ausgestorben ansah - ein Geselle aus England - drängten sich für einige Wochen auf engem Raum.

Die Schauwerkstatt, in diesem Jahr wieder im Hof der Stadtpfarrkirche, erstreckte sich über drei Wochen. Insgesamt etwa 40 Wandergesellen und -gesellinnen und Compagnons wirkten daran mit. Nach einer gut besuchten

al vechii cetăți într-o vreme în care breslele erau responsabile de întreținerea turnurilor de apărare – iar aceasta pentru că fiecare privilegiu oferit în Evul Mediu venea la pachet cu diverse obligații. Odată cu creșterea orașului Turnul Scării și-a pierdut funcția de turn de apărare. Turnurile breslelor au fost utilizate însă permanent ca depozit de muniție și arme, ca loc de întâlnire pentru bresle și ca spațiu de cazare pentru meșteșugarii călători.

Casa Calfelor a fost înființată în anul 2002, însă nu a fost folosită prea des vreme de câțiva ani. Pentru a promova acest loc și Sibiu în rândul calfelor care călătoreau spre est, fie că se îndreptau spre Istanbul, Ierusalim, Bucharra sau Beijing, a fost organizată în 2007, an în care Sibiu a fost Capitală Culturală Europeană, prima întâlnire a calfelor călătore care a inclus și atelierele deschise. Acest concept a fost unul de succes. În vara anului 2007 a devenit renumită în rândul calfelor cazarea deschisă tuturor meșteșugarilor călători. 2007 a fost și anul în care a avut loc pentru prima oară pe plan european o întâlnire a tuturor frățiilor de calfe din spațiul vorbitor de limbă germană și a asociațiilor de compagnoni din Franța. Ideea proiectului comun de la Sibiu s-a răspândit repede în rândul calfelor și adus la o colaborare îndelungată între calfele din spațiul vorbitor de limbă germană și cele venite din Franța.

Atelierele de lucru și proiectul calfelor 2023

Casa Calfelor a fost foarte aglomerată și în vara acestui an. Calfe călătore și compagnoni din Germania, Elveția, Franța, România și - fapt extrem de important, având în vedere că se considera că aici tradiția plecării în călătorie a dispărut demult - un pietrar călător din Anglia - s-au înghesuit timp de săptămâni bune în spațiul mic al Casei Calfelor.

Atelierele de lucru deschise au avut loc și în acest an în curtea catedralei evanghelice pe o perioadă de trei săptămâni. Implicați în acest eveniment au fost peste 40 de meșteșugari călători, fete și băieți de toate meseriile. După o deschidere festivă foarte bine primită la care ne-am bucurat mult de

Eröffnungsfeier, für die ganz spontan die deutsche Jazzband “Blech und Schwefel” ihren Aufenthalt in Holzmengen unterbrach und ein vom Publikum gefeiertes Konzert gab, konnten die Besucher die folgenden Gewerke vor Ort erleben: Schmiede und Schlosser (wie jedes Jahr schon durch das Schmiedefeuerein Publikumsmagnet); Zimmerer und Tischler (schufen einen zerlegbaren Pavillon), Steinmetze und Maurer (fertigten Formsteine), Bäcker und Konditoren (sicherten die Versorgung und boten vor Ort hergestellten Dresdner Baumkuchen). Eine deutsche Holzbildhauergesellin fertigte Miniaturen und Holzkämme, andere reparierten alte Schlösser oder halfen den Hermannstädtern mit manch kleiner Handwerkerleistung. Stets aber fanden sich Dutzende Besucher an den Ständen ein.

Parallel zur Schauwerkstatt arbeiteten die Gesellen an einer Dachsanierung. Diese fand am Redaktionshaus der „Hermannstädter Zeitung“ im historischen Zentrum statt. Auch diese Baustelle stieß auf reges Interesse bei den Hermannstädtern und Besuchern der Stadt.

Im Rahmen der Schauwerkstatt fanden wieder Diskussionsabende nach Vorträgen von reisenden und einheimischen Gesellen zu vielfältigen Themen statt. Diese waren:

- Gesellinnen auf der Walz - Frauen auf Wanderschaft
- Lebensmittelhandwerk auf traditioneller Wanderschaft
- Eine Reise von Biarritz nach Hermannstadt/Sibiu - Rumänien mit anderen Augen gesehen
- Klimawandel - Anforderungen an die Wärmedämmung im Altbau.

Auch in diesem Jahr gab es ein Roma-Kinderprojekt. Über zwei Wochen hinweg arbeiteten die Gesellen mit Kindern, die aus sozial schwachen Familien und zum Teil aus Kinderheimen in Rothberg und Hermannstadt kamen. Steinmetze und Schmiede halfen bei der Fertigung von eisernen Schlangen und Schnecken, es wurde gefilzt, in Ton modelliert, gebacken und gekocht und T-Shirts bedruckt. Die Begeisterung war nicht nur bei den Romakindern und Jugendlichen riesengroß.

concertul oferit foarte spontan de trupa de jazz “Blech und Schwefel”, publicul a putut să îi admire la lucru pe tinerii meșteșugari și în săptămânile care au urmat. Fierarii și lăcătușii cu forja încinsă au reprezentat ca în fiecare an un adevărat magnet pentru public, dulgherii și tâmplarii au construit un pavilion demontabil, sculptorii în lemn miniaturi și piepteni, pietrarii și zidarii diverse modele, iar cofetarul prezent a întreținut energia tuturor pregătind și oferindu-le o specialitate germană: Dresdner Baumkuchen. Standurile calfelor au fost vizitate zilnic de sute de trecători și turiști.

Paralel cu atelierele de lucru deschise și lucrările mai mici realizate de calfe pentru diverși locuitori ai orașului, a avut loc și un șantier mai mare. Este vorba de restaurarea unui acoperiș al unei case din centrul istoric al orașului.

În completarea acestora, au avut loc seri de discuții pe diferite teme și un proiect dedicat copiilor din medii defavorizate. Astfel, micuții proveniți din familii sărace și centre de plasament au putut participa vreme de două săptămâni la diverse ateliere meșteșugărești. Copiii și tinerii participanți au realizat șerpi, melci și tot felul de alte animale în piatră și fier, au lucrat cu pâslă, au modelat diverse modele în lut, au gătit și și-au imprimat propriile tricouri. Entuziasmul acestor zile frumoase nu a fost numai de partea copiilor.

Observații finale

Casa Calfelor din Piața Huet nu trebuie să respecte regulile breslelor de demult și nici să reprezinte viziunea celor care au înființat-o. Ea reprezintă o tradiție în sensul cel mai bun al cuvântului, însemnătatea și funcția ei fiind în continuă schimbare cu fiecare nouă generație care îi trece pragul. Casa din Piața Huet a fost mereu și va rămâne pentru todeauna o casă a calfelor, indiferent de ce îi rezervă viitorul.

Când se întâlnesc calfele călătoare la Sibiu pentru a lucra, sau pur și simplu a fi împreună în turnul din Piața Huet, timpul pare să fi stat în loc, iar acest lucru face această casă specială. Iar acest lucru este frumos. Iar generațiile de calfe

Schlussbemerkung

Die Gesellenherberge am Huetplatz, von den Gesellen in ganz Europa meist nur Casa genannt, muss weder die Ansprüche der vergangenen Zünfte, noch die Visionen ihrer Gründer erfüllen. Sie ist traditionell im besten Sinne des Wortes, ihre Bedeutung und ihre Funktion wandeln sich mit jeder Reisegeneration, jede Generation erfüllt sie mit neuem, anderen Leben. Und selbst wenn die Weitergabe der Verantwortung für die Casa über Schächte, Länder und Generationen hinweg eines Tages mal scheitern sollte. Es reicht ein Blick ins Internet oder eine Stadtführung. Der Turm an der Sagstiege am Huetplatz war schon immer eine Gesellenherberge, er wird auch zukünftig eine Gesellenherberge sein.

Wenn sich also Gesellen in Hermannstadt treffen, arbeiten und trinken und einfach da sind, so ist es ein Stück weit aus der Zeit gefallen, nicht zeitgemäß und doch ist es etwas Besonderes, selbst aus Sicht eines Wandergesellen. Und das ist gut. Und die Gesellen werden meine Erwartungen ebenso nicht erfüllen und zugleich übertreffen, wie ich die Erwartungen derer vor mir übertroffen und nicht erfüllt habe. Und ich habe das gleiche Vertrauen in sie, wie die vor mir in mich: Es ist Tradition, es ist übergeben, von einer Generation zur nächsten: Ihr habt alle Möglichkeiten und hinter euch, irgendwo im Schatten des Feuers, das in eurer Hand liegt, stehen wir Alten, ihr seid nicht allein.

Albrecht Köllner

care urmează ne vor depăși așteptările în același mod în care și noi, la vremea noastră am depășit așteptările celor care au călătorit înaintea noastră. Și cu toții trebuie să avem încredere în cei ce urmează; aceasta este tradiția, să dăm totul mai departe generației care urmează. Iar fiecare tânără generație va avea ajutorul celor care au trecut deja prin călătoria tradițională.

Albrecht Köllner

Herausgeber |
Publicat de:

Deutsche Gesellschaft e. V.
Eingetragener Verein zur
Förderung politischer, kul-
tureller und sozialer Bezie-
hungen in Europa |

Asociația Deutsche
Gesellschaft
Asociație înregistrată pentru
promovarea relațiilor politice,
culturale și sociale în Europa

Förderer und Partner |
Finantatori și parteneri

Auswärtiges Amt

Consiliul Local Sibiu
Primăria Municipiului Sibiu

Evangelische Kirchengemeinde A.A. Hermannstadt

Casa Calfelor Sibiu

